

Periodisme per sortir de l'atzucac

Aquest és el pròleg del llibre 'Catalunya, moment crític', editat per Rosa dels Vents, i escrit pels periodistes de CRÍTIC Roger Palà i Sergi Picazo.

Sergi Picazo i Roger Palà

Catalunya viu un moment crític. Els últims anys han passat moltes coses: una dècada de crisi econòmica i social, la indignació del 15-M, l'emergència de Podem i els Comuns, l'auge de l'independentisme, el referèndum de l'1 d'Octubre i, fins i tot, una polèmica Declaració d'Independència de Catalunya. Poca broma! Han estat anys convulsos. Però després de tot això, les darreres convocatòries electorals al Congrés i als ajuntaments, amb un auge del PSOE, creixement de Ciutadans, l'aparició de l'extrema dreta filofranquista de Vox i la pèrdua de terreny de les confluències d'esquerres, han suposat un cert retorn a la llei i l'ordre. **L'independentisme i l'esquerra sorgida del 15-M**, els dos grans actors que s'havien atrevit qüestionar obertament el sistema de poder sorgit dels pactes de la Transició, **han entrat en crisi**. Podem i els Comuns han patit una davallada electoral i es troben immersos en batalles fratricides. I l'independentisme, noquejat per la repressió, tot i seguir guanyant eleccions a Catalunya, sembla incapaç de plantejar estratègies de futur. L'ordre del 78 ha estat qüestionat, però no vençut.

Toca assumir que **el cicle polític que va començar amb el 15-M i les grans mobilitzacions 'indepes' sembla que s'ha acabat**. Ho deia l'historiador i exlíder dels Comuns Xavi Domènech en una entrevista publicada a CRÍTIC el setembre de 2019: "A llarg termini, el cicle que obre el 15-M s'ha acabat, i el cicle que obre el procés, també. I, si no ho assumim, viurem d'inèrcies, però no viurem de noves energies i capacitat d'enfrontar el futur". El 15-M i el procés han estat experiències brutals que han canviat l'agenda política i, fins a cert punt, han generat una nova cultura política... Però, tot i això, no han aconseguit els seus objectius. Ara bé, s'han acabat els problemes que van obrir aquests dos cicles? No. "La quantitat de gent que s'ha polititzat no ha desaparegut; per tant, el fet que siguem en un altre moment no vol dir que ens n'haguem d'anar tots cap a casa. Però sí que hem de saber on som", afirma Domènech, avui retirat de la primera línia política.

I on som? Respondre aquesta pregunta és l'objectiu que es planteja el llibre 'Catalunya, moment crític': sense una bona anàlisi de la correlació de forces i l'estat de les coses és impossible fer una bona proposta d'acció per als moviments socials i polítics transformadors. A Catalunya, el procés sobiranista ha acaparat titulars durant els últims anys. Però mentre tot això passava, el món segueix girant i el país no és aliè als grans problemes globals: **la crisi que vindrà, el canvi climàtic, la desigualtat, els problemes per accedir a un habitatge digne, la violència contra les dones, el turisme depredador, la precarietat laboral, el resorgiment de la xenofòbia**. Aquesta mirada més complexa és el que ha fallat. Catalunya segueix sense afrontar els grans reptes globals: crisi econòmica, desigualtat, crisi de l'habitatge, canvi climàtic...

Aquí, per tant, el paper dels mitjans de comunicació -i en general, del sistema de comunicació que va des de les cadenes de whatsapp i les 'stories' d'Instagram fins a les portades dels vells diaris en paper- té un paper fonamental en la comprensió del món que vivim. Qui aconsegueixi definir el sentit comú majoritari tindrà, en termes gramscians, l'hegemonia cultural... i qui controli el relat controlarà el Poder. Però, aleshores, qui defineix el sentit comú a Catalunya? En la construcció del Poder, els mitjans de comunicació tenen un paper preponderant. Com diria el sociòleg i comunicòleg **Manuel Castells**, "els mitjans de comunicació no són el Quart Poder. Són més importants: són l'espai on es crea el poder". Què pot aportar la mirada del periodisme crític en aquest moment d'atzucac?

CRÍTIC: cinc anys de periodisme a contracorrent

Vivim un moment de metabolització de tots els canvis que hem viscut, de necessitat de producció de noves realitats estratègiques que no són immediates. **El moment és de desorientació estratègica**, i en la societat de l'espectacle, acostumats als titulars efectistes i a les exclusives encadenades, la premsa segueix sent mala consellera. A la contra de tot això, va néixer CRÍTIC un mes de setembre de l'any 2014. Davant de la urgència de la última hora, vam apostar pel periodisme lent. Contra el periodisme 'fast food', investigació incòmoda. Contra la dependència de la publicitat i les subvencions, aposta per un model basat en subscriptors i subscriptores. Un projecte impulsat per periodistes, sense cap gran poder econòmic al darrera, en format de cooperativa i amb un capital inicial producte d'una campanya de crowdfunding i d'una seixantena de socis i sòcies col·laboradors.

Diguem-ho clar i sense eufemismes: ningú donava un duro per nosaltres. Però cinc anys després, **CRÍTIC s'ha consolidat com una realitat sòlida en l'ecosistema mediàtic català**. Amb totes les nostres mancances i contradiccions, aquí seguim. Ho hem aconseguit gràcies a la força que ens donen 1.800 subscriptors i subscriptores, i per la complicitat d'un ampli teixit d'actors polítics, socials i econòmics. Cinc anys després ho podem dir sense por d'equivocar-nos: CRÍTIC és una realitat que ha arribat per quedar-se, encara que a molts dels més poderosos d'aquest país no els agradi.

L'herència periodística del procés no és positiva: menys matisos i més periodisme de trinxeres

Sortir del carril central era difícil en la Catalunya de l'oasi pujolista dels anys noranta, en què vam forjar-nos com a periodistes els autors d'aquest llibre. Però també segueix sent-ho en la Catalunya del processisme. Durant aquests cinc anys, hem après algunes coses. La primera, que **les trinxeres periodístiques són a l'ordre del dia arreu del món**. I a Catalunya han guanyat molt pes durant els últims anys. L'herència periodística del procés no és positiva: menys matisos, més periodisme de partit i menys qualitat informativa. I els qui intenten exercir l'ofici seguint les normes més bàsiques -allò de contrastar les fonts, oferir pluralitat de punts de vista, etcètera- ho tenen pelut, perquè sovint són titllats de còmplices de l'adversari, de traïdors, de posar pals a les rodes... O també, de manera despectiva, amb l'etiqueta d'"equidistants".

"En periodisme has de prendre partit", diuen alguns esmentant de manera interessada i descontextualitzada la cita gramsciana. Però **una cosa és prendre partit i una altra cosa molt diferent fer partidisme**. Cal reivindicar que es pot fer un periodisme compromès, fins i tot ideològicament posicionat, i al mateix temps exercir-lo complint les directrius bàsiques de l'ofici. Perquè l'alternativa a això implica un empobriment brutal del debat públic. Davant d'aquest periodisme de trinxera, el matís i la complexitat esdevenen cada cop més importants. CRÍTIC -i aquest llibre que teniu a les mans- són també una reivindicació del matís: assumir que el món, la política i el país són complexos és el primer pas per desfer-nos del pensament únic. Si només llegim coses simples, acabarem pensant de manera simplista. Si no som capaços d'abordar la complexitat, actuarem i pensarem de manera maniquea.

El miratge de les xarxes socials

Però també hem après altres coses. Una de molt important: a **no caure en el miratge de les xarxes socials**. Hi ha una generació de periodistes formats durant els anys noranta del segle passat que han idealitzat en excés Internet i les xarxes. També ho han fet moltes de les persones que en aquells anys militaven en els moviments socials i en l'esquerra alternativa. És hora que comencem a assumir-ho: vam creure que les xarxes ens permetrien lluitar de manera més eficaç per canviar les coses, davant del gran poder que concentraven els grans mitjans de comunicació, però no ha estat exactament així.

Internet és una eina per obrir esquerdes al monopoli informatiu, però també pot ser una eina pel discurs de l'odi

En el cas dels periodistes-activistes, vam entendre que **Internet i les xarxes socials podien ser una eina per obrir esquerdes al monopoli informatiu d'uns pocs** i per tirar endavant projectes que possessin en qüestió l'"statu quo" mediàtic. CRÍTIC és en gran part conseqüència d'això. Però, avui, les mateixes xarxes socials que van servir per mobilitzar el 15-M i el moviment independentista de base han servit perquè Vox consolidi el seu discurs i perquè l'extrema dreta de Trump o de Salvini guanyi posicions. Les mateixes xarxes que un dia van ser un bastió per lluitar per la pluralitat discursiva contra el pensament únic ara serveixen per difondre amb més eficàcia el discurs de l'odi i les notícies falses.

Sense caure en un discurs apocalíptic i antitecnològic, cal ser conscients que **les xarxes no deixen de formar part d'un ecosistema capitalista. I el capitalisme sempre troba fórmules per apropiarse** i integrar aquelles iniciatives que el qüestionen. Assumir això no vol dir deixar de fer

servir les xarxes, però sí probablement ser conscients que la tecnologia, per si sola, no ens alliberarà. Que és tan sols un instrument, i que Facebook, Whatsapp o Twitter, els grans distribuïdors de continguts del nostre món, representen un poder enorme més concentrat que mai en poques mans.

Els cíncics no serveixen per aquest ofici

En termes generals, podríem dir que hi ha dos tipus de periodistes: els cíncics –als quals no els importa res, que s’ho miren tot amb distància i no tenen cap fe en el periodisme com a eina de transformació– i els implicats –els qui creuen que el periodisme té una funció social i que pot canviar les coses. No és necessàriament dolent ser cíncic –Kapusinsky deia que els cíncics no servien per a aquest ofici, una sentència que també podríem posar en qüestió–, però a CRÍTIC ens comptem dins de la categoria dels implicats. I això suposa molts disgustos. Perquè **implicar-te molt a fons en les coses fa que aquestes t’afectin, sovint a un nivell humà: estrès, ansietat, depressió...** Són paraules tabú però que afecten molts periodistes –des dels escalafons més ‘matxaques’ fins a les veus més públiques.

De tot això no se’n parla, perquè en aquest ofici has de ser dur, contundent i gèlid. El gran repte dels periodistes implicats és aprendre a relativitzar i, al mateix temps, no convertir-nos en cíncics. Totes aquestes lliçons són les que intentem posar en pràctica en el nostre dia a dia. No sempre és fàcil: la voràgines de l’actualitat sovint ens condiciona i acabem engolits pels propis monstres que volem combatre.

Catalunya, moment crític

Per tot plegat, l’objectiu d’aquest llibre és aturar-nos, prendre distància crítica, fer balanç i projectar cap al futur. L’hem estructurat en tres parts: **primer de tot, una diagnosi de la Catalunya d’avui, de tots els reptes pendents i de les amenaces polítiques** del moment, en un context de preocupant retallada de drets i llibertats. Qui remena les cireres a Catalunya? Com actua el gran poder econòmic català i qui l’ostenta? Quines relacions té aquest poder amb els grans partits polítics que han gestionat Catalunya durant els últims quaranta anys? Que implica la puixança del neoespanyolisme de Ciutadans i de l’extrema dreta de Vox? És cert, com han apuntat alguns analistes, que les successives convocatòries electorals ens apropen a la configuració d’un “pacte de l’Íbex” liderat pel PSOE amb el suport de Ciutadans que posi fre per dalt a les demandes de canvi sortigides del 15-M i del procés català, articulant políticament la idea del front d’ordre?

En segon lloc, una anàlisi de l’esquerra i de les seves grans crisis: com han evolucionat la CUP i els Comuns després de la seva eclosió durant el cicle electoral posterior al 15-M? Pot esdevenir ERC el nou partit socialdemòcrata català? Pot ser el municipalisme una sortida per l’esquerra? On queden en l’actual context líquid i postmodern els sindicats i les organitzacions obreres?

I en tercer lloc, el desenvolupament de la teoria dels ponts: a Catalunya, del 15-M a l’1 d’Octubre, el que suposa una amenaça real per a l’status quo és la confluència estratègica entre l’esquerra d’arrel transformadora i el sobiranisme. Dos moviments que sovint es miren amb recel, però que si treballen de forma acompassada, poden esdevenir autènticament disruptius.

* Aquest és el pròleg del llibre ‘Catalunya, moment crític’, editat per Rosa dels Vents, i escrit pels periodistes de CRÍTIC, Roger Palà i Sergi Picazo.

* El llibre estarà a la venda en llibreries de tot el país a partir del 13 de febrer i també el

podeu comprar a la [Botiga de CRÍTIC](#) i us l'enviem a casa.